

Arran del desastre del Prestige, milers de persones que van participar en la neteja de la costa restaren exposades a substàncies tòxiques. Ara, la Societat Espanyola de Pneumologia i Cirurgia Toràcica ha presentat el resultat d'un estudi sobre les repercussions en la salut dels voluntaris.

El Prestige taca els voluntaris

Han passat més de quatre anys des que, el 13 de novembre de 2002, s'enfonsà el petrolier Prestige davant les costes gallegues, amb més de 77.000 tones de combustible a l'interior. La marea negra va afectar milers de voluntaris, la majoria pescadors, que van participar en la neteja de la costa. Mal de cap, dificultats de respirar, irritació als ulls, problemes gastro-intestinals, alteracions psicològiques i trastorns del son van ser els primers símptomes observats en les persones que van estar en contacte amb el fuel. Pescar o netejar fuel es va convertir en

“un problema de salut pública”, com va denunciar el grup de sanitaris de la plataforma Nunca Más.

En veient aquesta situació, la Societat Espanyola de Pneumologia i Cirurgia Toràcica (SEPAR) va impulsar l'“Estudi epidemiològic de les repercussions clíniques, biològiques i funcionals de l'abocament de fuel del vaixell Prestige sobre la salut respiratòria en mariners de la costa de Galícia” (estudi Separ-Prestige), per a avaluar l'impacte a llarg termini de l'exposició al combustible sobre la salut respiratòria. El projecte l'ha dut

a terme un equip multidisciplinari de pneumòlegs, epidemiòlegs, toxicòlegs i experts en genètica del CHU Juan Canalejo (la Corunya), del Centre d'Investigació en Epidemiologia Ambiental (Barcelona), de l'Hospital Clínic (Barcelona), del Departament de Biologia Cel·lular i Genètica Mèdica (UAB, Barcelona) i de l'Hospital 12 de Octubre (Madrid). És el primer estudi científic en tota la història de les mareas negres que n'analitza – en profunditat i a llarg termini – la repercussió respiratòria. L'estudi s'ha desenvolupat en dues fases.

Quasi 7.000 respostes. La primera fase es va complir entre el gener de 2004 i el febrer de 2005, d'un any i mig a dos anys després de la catàstrofe. S'hi va utilitzar un qüestionari per recollir informació sobre la participació en la neteja del fuel i la presència de símptomes respiratoris i valorar-ne possibles associacions. Aquest qüestionari es va adreçar a 9.050 mariners i mariscadors associats a 44 confraries gallegues, i va ser emplenat per 6.869 persones, més del 75% dels associats, que es considera una taxa de resposta elevada. La participació alta, sens dubte reflecteix el compromís i la responsabilitat ciutadana dels mariners afectats. El 63% dels participants van declarar haver fet activitats de neteja.

La segona fase es va estendre del juliol de 2004 al febrer de 2005, i va consistir en un estudi clínic i de funció pulmonar, completat amb la recollida de mostres d'aire exhalat per a determinar marcadors pulmonars d'inflamació i estrès oxidatiu, i l'extracció de sang per a estudis de toxicitat genètica. Es va aplicar a 800 mariners, grup representatiu dels enquestats prèviament, format per 600 individus que havien participat en tasques de neteja i 200 que no. El treball de camp es va fer *in situ*, a les localitats dels afectats. S'hi va utilitzar una unitat mòbil dotada de consulta mèdica i laboratori, i es van recórrer 17,5 quilòmetres de la costa gallega.

Més exposició, més perill. Els resultats de la primera etapa de la investigació acaben de ser publicats en una prestigiosa revista científica internacional de pneumologia, l'*American Journal Respiratory and Critical Care Medicine*. S'hi destaca una prevalença de símptomes respiratoris (tos i expectoració cròniques, dificultat de respirar a la nit, obstrucció i degoteig nasal) en els mariners i mariscadors que van participar en la neteja. Aquests símptomes van ser més importants en el grup de persones més exposats, és a dir aquells que van netejar durant més dies i més hores cada dia, i que van fer un nombre més gran de tasques (recollir fuel a la mar, netejar vaixells, platges i roques, per exemple). En contrast, la intensitat dels símptomes va ser menor en els ma-

riners que s'havien posat màscara més sovint. De la mateixa manera, a l'estudi es detecta una disminució dels símptomes associats a la participació en la neteja del fuel a mesura que augmenta el temps transcorregut des de l'exposició.

El doctor Joan Albert Barberà, ex-president del Comitè Científic de la SEPAR, codirector del projecte i pneumòleg, assegura que, ara com ara, la majoria dels símptomes respiratoris a què es refereix l'estudi es concentren en signes d'inhalació per via aèria: tos o irritació aguda produïda pels compostos volàtils, característic dels abocaments de fuel. Segons Barberà, allò que es vol determinar és si aquestes efectes poden produir un perjudici a llarg termini. "La investigació serveix per a determinar si el contacte amb el fuel té efectes tan nocius en el sistema respiratori com té, per exemple, el consum del tabac", afirma l'investigador català. "El fet és que hi ha més informació sobre què passa als animals i al fons marí que no sobre l'afectació a la salut de les persones", afegeix el codirector del projecte. Ara està pendent que el Ministeri de Sanitat i Consum aprovi la tercera fase de la investigació, que consistiria a determinar si, sis anys després, els símptomes persisteixen. D'aquesta manera es donaria resposta als resultats obtinguts a la segona fase.

Per a Miquel Porta, catedràtic de Medicina Preventiva i Salut Pública de la Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), aquests treballs són importants perquè

per primera vegada s'analitzen en persones els efectes no aguts, no immediats i perquè demostren que l'exposició al fuel en aquells que van fer tasques de neteja no fou irrellevant, sinó que es va produir en "dosis biològicament efectives, en concentracions que, en entrar dins de l'organisme (especialment per inhalació o per la pell) i entrar en contacte amb el material genètic, van causar allò que s'anomena *efectes biològics precoços*". Segons el catedràtic de la UAB, el fet que tinguessin aquestes alteracions en una part dels qui hi van estar exposats no significa que hagin de desenvolupar malalties com el càncer.

Les dades d'aquest primer estudi indiquen que la participació en les activitats de neteja del fuel del Prestige no va ser innòcua, sinó que va originar trastorns respiratoris que van persistir durant un llarg temps després de l'exposició. Per aquest motiu, caldrà obtenir més dades en futures investigacions. Però, per no haver d'arribar a aquests extrems -estudiar la repercussió en la salut d'un vessament de fuel-, les autoritats governamentals s'han d'adonar de la gravetat del problema i establir mesures per a evitar un altre desastre com aquest. Aquest accident, com també el que hi ha hagut a Eivissa, ha de servir també d'avís seriós a totes les companyies navilieres perquè extremen les mesures de seguretat i assegurin la qualitat i la professionalitat dels seus treballadors.

Òscar Pinilla

